

Дмитрієв А.І. Вестфальський мир 1648 року і сучасне міжнародне право: Монографія.- К.: Ін-т держави і права ім.В.М.Корецького НАН України; Київський університет права

Інститут держави і права ім. В.М.Корецького
НАН України
Київський університет права

А.І. Дмитрієв

**ВЕСТФАЛЬСЬКИЙ МИР 1648 РОКУ
І СУЧАСНЕ МІЖНАРОДНЕ ПРАВО**

Монографія

Київ — 2001

УДК 341.24 "1648"

ББК 67.412

Д 53

Наукові рецензенти:

Док. юрид. наук, проф., провідний наук. співр-ик Інституту держави і права ім. В.М.Корецького НАН України В.І.Євінтов.

Док. юрид. наук, проф. каф-ри конституційного і міжнародного права Університету внутрішніх справ МВС України Л.Д.Тимченко.

Док. права (Німеччина), радник з правових питань Німецького фонду міжнародного правового співробітництва Юрген Фосс.

Док. філол. наук, проф. Київського державного лінгвістичного університету О.І.Стеріополо.

Рекомендовано до друку Вченою радою Інституту держави і права ім. В.М.Корецького НАН України (рішення від 19 червня 2001 р., протокол № 7)

Дмитрієв А.І. Вестфальський мир 1648 року і сучасне міжнародне право: Монографія. — К., 2001. — 426 с.: іл. 27.

ISBN 966-02-2152-5

Монографія присвячена дослідженню процесу формування нових принципів міжнародного права XVII ст., тісно пов'язаного з роботою Вестфальського конгресу, на якому було підготовлено для підписання 24 жовтня 1648 р. Оснабрюцький та Мюнстерський мирні договори, що поклали кінець кровопролитній Тридцятилітній війні в Європі. У книзі аналізуються історичні передумови створення вестфальської конфігурації міжнародного права, генезис та становлення ряду його сучасних інститутів.

У додатку до монографії вперше публікуються тексти Оснабрюцького і Мюнстерського договорів 1648 р. українською мовою (авторський переклад з німецької).

Книга містить ґрунтовний науково-довідковий апарат: широкий бібліографічний матеріал, іменний покажчик та короткий тлумачний словник правових та історичних термінів.

Розрахована на науковців, викладачів, студентів, усіх, хто цікавиться проблемами міжнародного права, зокрема його історії.

© А.І.Дмитрієв, 2001

© Переклад з німецької текстів Оснабрюцького та Мюнстерського договорів 1648 р. А.І.Дмитрієв, 2001

[Збільшити](#)

Перша сторінка обкладинки:

Герард тер Борх (1617-1681). Клятва на вірність іспансько-нідерландському миру у залі ратуші м. Мюнстера 15 травня 1648 р. (Лондонська національна картинна галерея).

[Збільшити](#)

Дмитрієв А.І. під час роботи над оригіналом Мюнстерського договору 1648 року у міському архіві м. Мюнстера (Німеччина).

Курс на побудову громадянського суспільства, демократичної, соціально орієнтованої, правової держави з розвиненою ринковою економікою, обраний Україною, безповоротний. Міжнародний досвід свідчить, що успіх на цьому шляху можливий тільки у співдружності з економічно розвиненими державами, побудованими на основі демократичних правових систем. З позицій подальшого розвитку рівноправних відносин України з державами-членами Європейського союзу необхідно, по-перше, гармонізувати національне законодавство з нормами і стандартами правових систем цих країн і, по-друге, прийняти і використовувати ті загальнолюдські цінності та норми у міжнародному спілкуванні, регульованому сучасним міжнародним правом, перші підвалини якого закладені Вестфальським миром 1648 р.

На жаль, матеріали Оснабрюцького й Мюнстерського мирних договорів, що складають у сукупності документальну базу Вестфальського миру, на пострадянському просторі, у тому числі в Україні, донедавна глибоко не досліджувалися. Хоч ми знаходимо посилення впливу Вестфальського миру на процес становлення сучасного міжнародного права як у підручниках російських юристів-міжнародників XIX — початку XX ст., так і в російській та вітчизняній сучасній навчальній і науковій літературі.

"Найголовніше завдання української науки міжнародного права, — зазначає, наприклад, член-кореспондент АПрН України В.Н.Денисов, — полягає насамперед у дослідженні проблем, пов'язаних із конкретною діяльністю України в процесі здійснення нею свого державного суверенітету в площині насичення його міжнародно-правовим змістом. Звичайно, такі дослідження мають супроводжуватися розробкою сучасних

теоретичних проблем міжнародного права водночас із вивченням наукової міжнародно-правової спадщини" [1].

З цією метою автор провів певну роботу щодо введення у вітчизняний науковий обіг матеріалів Вестфальського миру. Перекладено на українську з німецької мови тексти Оснабрюцького і Мюнстерського договорів, що публікуються в додатку до цієї монографії. Підготовлений словник історико-правової термінології, що вживалася в середині XVII ст. в Західній Європі (публікується в монографії). А головне, проведено правовий аналіз Вестфальського миру, показано генезис ряду інститутів сучасного міжнародного права, тісно пов'язаний з цим першим в історії людства міжнародно-правовим актом, що встановив правопорядок, який проіснував у Європі до підписання Віденської конвенції 1815 р.

Дослідження, по суті, стало можливим завдяки підтримці з боку німецьких учених-юристів, співробітників Україно-Європейського консультативного центру з питань законодавства доктора Юргена Фосса і доктора Гернота Білера. З численними історико-правовими матеріалами про Вестфальський мир автор ознайомився в Мюнстерському університеті (Вестфалія, ФРН), а також у міському архіві міста Мюнстера. Автор щиро вдячний за допомогу директорів Інституту німецької та європейської історії права Мюнстерського університету професору, доктору Гайнцу Хольцхауеру, а також завідувачеві кафедри міжнародного і європейського права юридичного факультету Мюнстерського університету професору, доктору Штефану Кадельбаху. Істотну допомогу в роботі з історико-правовими документами автор отримав від директора архіву міста Мюнстера професора, доктора Франца-Йозефа Якобі, а також директора Інституту європейської історії професора, доктора Гайнца Духгардта.

Автор вдячний директорів Інституту держави і права ім. В.М.Корецького НАН України академіку Ю.С.Шемшученку і колективу співробітників Київського університету права за їхню підтримку та зауваження при підготовці монографії.

ПЕРЕДМОВА	8
ВСТУП	10
<i>Розділ 1. ПІДГОТОВКА ВЕСТФАЛЬСЬКОГО МИРУ</i>	
1648 РОКУ В УМОВАХ ЛАБІЛЬНОЇ СИСТЕМИ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДЕРЖАВ.....	21
1.1. Священна Римська імперія як модель монополярного правопорядку в Європі...	21
1.2. Правові основи Аугсбурзького релігійного миру 1555 року	34
1.3. Європейські міжнародні відносини в площині категорії толерантності	41
1.4. Лабільна система європейських держав середини XVII ст. та її складові	54
1.5. Системоутворюючі позиції європейських держав напередодні та в період Вестфальського конгресу	69
<i>Розділ 2. ВЕСТФАЛЬСЬКИЙ МИР ЯК ОСНОВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВОПОРЯДКУ XVII–XVIII ст.....</i>	<i>85</i>
2.1. Суверенітет Нідерландів як найважливіша передумова Вестфальського миру	85
2.2. Правові засади врегулювання територіальних спорів у Європі 1648 року	95
2.3. Вестфальський мир та його вплив на правове розв'язання внутрішньо-німецьких питань	109
2.4. Міжнародно-правові наслідки Вестфальського миру для Священної Римської імперії	126
2.5. Вестфальський мир як основа європейського правопорядку XVII–XVIII століть	138
<i>Розділ 3. ВЕСТФАЛЬСЬКИЙ МИР ТА ЙОГО ВПЛИВ НА СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТІВ СУЧАСНОГО МІЖНАРОДНОГО ПРАВА .....</i>	<i>163</i>
3.1. Визнання суверенітету Швейцарії як підвалина інституту міжнародно-правового визнання	163
3.2. Вестфальський конгрес і становлення мирних способів розв'язання міжнародних спорів	175
3.3. Вестфальський мир та формування інституту відповідальності в міжнародному праві	196
3.4. Вестфальський мир і особливості становлення міжнародного економічного права	214
3.5. Гарантії дотримання Вестфальського миру і проблема виконання міжнародних договорів	232
3.6. Вестфальський мир і права людини	244
ВИСНОВКИ	260

РЕЗЮМЕ	272
SUMMARY	278
ПРИМІТКИ	283
ДОДАТОК	
ВЕСТФАЛЬСЬКИЙ МИР. ДОГОВОРИ	310
1. ОСНАБРЮЦЬКИЙ МИРНИЙ ДОГОВІР [Імператора зі Швецією] 24 жовтня 1648 р.(авторський переклад з німецької)	310
Стаття I. [Відновлення миру]	312
Стаття II. [Застереження про амністію]	312
Стаття III. [Загальне застереження про реституцію]	313
Стаття IV. [Окремі реституції (відновлення в правах)]	314
Стаття V. [Регулювання відносин між конфе- сіями в імперії].....	327
Стаття VI. [Визволення Базеля і Швейцарії] ...	353
Стаття VII. [Зрівнювання реформованих віросповідань]	353
Стаття VIII.[Відповідне законові становище імперських станів].....	355
Стаття IX. [Торгівля і мита]	357
Стаття X. [Відшкодування збитку Швеції]	358
Стаття XI. [Компенсація Бранденбургу]	364
Стаття XII. [Компенсація Мекленбургу]	370
Стаття XIII.[Компенсація дому Брауншвайг-Люнебург]	371
Стаття XIV. [Компенсація маркграфу фон Бранденбургу за Магдебург]	376
Стаття XV. [Положення про компенсацію для Гессен-Касселя]	377
Стаття XVI. [Виконання мирного договору]	382
Стаття XVII.[Правова дія миру]	388
2. МЮНСТЕРСЬКИЙ МИРНИЙ ДОГОВІР* [Імператора з Францією] 24 жовтня 1648 р. (авторський переклад з німецької)	393
§ 1 (394), § 2 (395), § 3 (395), § 4 (396), § 5 (396), § 6 (396), § 7 (396), § 8 (396), § 9 (397), §§ 10-27 (397), § 28 (397), § 29 (397), § 30 (397), § 31 (397), § 32 (398), §§ 33 (398), § 34 (398), § 35 (398), §§ 36-46 (398), § 47 (398), §§ 48-60 (399), § 61 (399), §§ 62-66 (399), §§ 67-68 (399), § 69 (399), § 70 (399), § 71 (399), § 72 (399), § 73 (400), § 74 (400), § 75 (400), § 76 (401), § 77 (401), § 78 (401), § 79 (402), § 80 (402), § 81 (402), § 82 (402), § 83 (403), § 84 (403), § 85 (403), § 86 (404), § 87 (405), § 88 (405), § 89 (406), § 90 (406), § 91 (406), § 92 (406), § 93 (407), § 94 (408), § 95 (408), § 96 (409), § 97 (409), § 98 (409), § 99 (410), §§ 100-104 (410), § 105 (410), § 106 (410), § 107 (411), §§ 108-110 (411), § 111 (411), §§ 112-118 (411), § 119 (411), § 120 (411).	
ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК ПРАВОВИХ ТА ІСТОРИЧНИХ ТЕРМІНІВ ЄВРОПИ XVII ст.	413
ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК	418
СПИСОК ІЛЮСТРАЦІЙ	424

* У круглих дужках після статей Оснабрюцького до-
говору та параграфів Мюнстерського договору вка-
зані сторінки, на яких вони розміщені в книзі.